

kek kerültek elő. A kemence majdnem teljes épségben megmaradt, patkó alakú, 55×80 cm méretű, a palástja 50 cm magasan megmaradt.

KOLOZSI BARBARA

186. Hajdúdorog, Szállásföld közép, templomdomb
(Hajdú-Bihar megye) Á

2005 tavaszán befejeződött a templom körüli temető feltárása az M3 autópálya 53. sz. lelőhelyén. Ebben az évben 115 sírt bontottunk ki, ezzel a temető sírjainak száma 1215-re emelkedett. Így Magyarországon elsőként itt sikerült teljes egészében feltárnunk egy Árpád-kori templom körüli temetőt. Az újonnan előkerült temetkezések egyikéből ismét napvilágot látott egy II. András-érem, ami azt igazolja, hogy a falu és a templom minden bizonnyal a tatárjáráskor pusztult el.

Munkatársak az SZTE Régészeti tanszékének hallgatói voltak.

FODOR LÁSZLÓ

187. Hajdúnánás, Domb-szegi-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) U, Á

Az M3 autópálya építkezési munkálatainak ellenőrzése során a 196+200 és a 196+340 km-szelvények között bukkanunk a 39/A jelű lelőhelyre, amely egy alacsony, Ny-K-i irányú kiemelkedésen húzódik, és Ny-i irányban túlnyúlik a nyomvonalon. Tényleges nagyságát nem tudtuk megbecsülni.

A leletmentés 2005. szeptember 8–23. között a töltésalap szélességében zajlott. Az 5964 m²-nyi felületen 29 objektum került elő. Ezek egy, a neolitikum középső szakaszának végéről, a szakálháti kultúra idejéből származó kis tanyaszerű településhez tartoztak. Lakóépület nyomára nem bukkanunk. A gödrök között előkerült egy zsugorított, melléklet nélküli, K-Ny-i tájolású temetkezés is, a halott fejénél okkerfestés nyomaival. A lelőhely kerámiaanyagában a környező régiók egykorú művelődéseinek (esztári csoport, bükki kultúra) hatása igen erős.

Megtaláltuk még egy 20. századi tanya szemetesgödreinek maradványait. A lehumuszolt felszínen Árpád-kori kerámiatöredékek is előkerültek, de ilyen korú objektumot nem találtunk.

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

188. Hajdúnánás, Eszlári út

(Hajdú-Bihar megye) U, Kö

2005 nyarán folytattuk a feltárásokat az M3 autópálya útkorrekciója által érintett 45. sz. lelőhelyen, 11 130 m²-nyi felületen, mely a 2004. évi ásatási helyszínhez É-i ill. D-i irányból csatlakozott. Ebben az évben 92 objektumot tártunk fel, melyhez 134 stratigráfiai egységet rendeltünk. A korábbi már ismert telepjelenségek folytatódottak az új felszíneken is.

Az *újkőkori* település nagyméretű agyagkitermelő gödrei, kisebb élelemtároló gödrei kerültek elő, bár intenzívebb megtelepedést inkább az É-i részen figyeltünk meg. Az előkerült leletanyag a középső neolitikus alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának bükki és esztári csoportjára jellemző. Kibontottunk további 8 sírt is, melyek mindegyike Ny-K tájolású, zsugorított helyzetű, rossz megtartású, melléklet nélkül eltemetett vázat rejtett. Ugyancsak folytatódottak az árokrendszerek is: a sekély, szabálytalan körvonalú, enyhén ívelten futó, a települést K-ról és Ny-ról övező árkok bizonyosan neolitikus korúak, míg a feltárási terület Ny-i szélén végigfutó, megközelítőleg É-D irányú, több száz méter hosszú, mélyebb, kettős-hármas tagolású árok középkori, a belőle előkerült két ép (alsó és felső) malomkő alapján.

Munkatársak: Ligner Jácint és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

ANDERS ALEXANDRA – RACZKY PÁL –
NAGY EMESE GYÖNGYVÉR

189. Hajdúnánás, Eszlári út

(Hajdú-Bihar megye) Á

Az M3 autópálya 45/A jelzésű lelőhelyének feltárása 2005. szeptember-október folyamán a 203+700–203+800 útszelvények között, a töltésalap szélességében befejeződött. A feltárt terület nagysága összesen 4656 m².

A lelőhelyen 63 objektumot különítettünk el, melyek egy az Árpád-korból származó település részletét alkotják: az árkok, gödrök, szabadtéri kemencék, a hozzájuk tartozó hamusgödrök és néhány cölöphely, melyek valamilyen felszíni építmény nyomai.

A 16 szabadtéri kemence a lelőhely közepén és K-i szélén sűrűsödött. Szájuk általában K-re nézett, de néhány esetben Ny-ra. Általában tartozott az objektumhoz hamusgödör, aminek nagysága 1–3 m között változott és kerek vagy ovális alakú volt; különböző helyeken cölöplyukat észleltünk a hamusgödör alján, melyek valószínűleg valamilyen tetőszerkezetet tarthattak. Felmenő boltozatukból jó esetben 20–25 cm-es rész maradt meg. A platnijuk patkó alakú és kerek, átmérőjük 1–1,3 m volt. A kemenceplatnik alatt a legtöbb esetben kerámiatöredék-réteget találtunk. Egyetlen kemence különbözött a többitől, mely földbe ásott volt.

A településrészletet Ny-ról és D-ről árokrendszer határolta, mely vízelvezetésre is szolgált. Bár cölöplyukat csak egy-két esetben találtunk, minden bizonnyal valamilyen kerítés vagy sövény alapjait képezték. Több helyen is keresztezték, illetve metszették egymást, de betöltésüket és egymáshoz való viszonyukat figyelembe véve állíthatjuk, hogy egységes és egyidejű rendszert alkottak. Egyetlen egy esetben tűzhely nyomát észleltük az egyik árok alján. Az árkokban talált néhány állatcsont és edénytöredék igazolja, hogy a településsel egykorúak.

Az előkerült leletanyag zöme állatcsont, edénytöredékek és tapasztásdarabok. A kerámia legnagyobb részét a különböző méretű fazekak és cserépbogrács töre-

dékei képezték. Nagy részük kézi korongon készült, csilámos homokkal soványítva. Díszítésük az egyszerű vonaldíszről a párhuzamos hullámvonalkötegig terjed.

KOLOZSI BARBARA

190. Hajdúnánás, Fekete-halom

(Hajdú-Bihar megye) U, Sza, N, Á

41/b lelőhely: Az M3 autópálya építkezési munkálatainak ellenőrzése során, 2005. július 1-jén, a Keleti főcsatorna tervezett hídfőjétől DNy-ra, a 199+400 és a 199+460 km-szelvények között, az épülő pályatest ÉNy-i szélén ásott árok külső falában három régészeti objektum feltárását figyeltük meg.

Korábbi terepbejárásainkon ezen a területen régészeti leletanyagot nem találtunk, és a nyomvonal humuszolása során sem tudtunk régészeti jelenségeket megfigyelni. Az épülő hídfő intenzív kivitelezési munkálatai miatt még aznap el is végeztük a leletmentést. A három objektum közül az egyik kisebb méretű, méhkas alakú Árpád-kori gödörnek bizonyult. Valószínűleg a lelőhelytől mintegy 100 m-re feltárt 41. sz. lelőhelyként számontartott középkori település peremét jelzi.

A másik két nagyméretű, amorf gödörből gazdag középső neolitikus, szakálhái, sátoraljaújhelyi és esztári jellegeket egyaránt mutató, kevert leletanyag került elő.

41/c lelőhely: A Hajdúnánást Polgárral összekötő műút vonalától É-ra, az épülő autópálya 198+650 és a 198+850 km-szelvényei között ásott vizesárkok falában szakfelügyeletünk során különböző alakú és mélységű régészeti objektumok feltárását figyeltük meg. Az árok vonala mentén július 14–21. között leletmentést végeztünk: 21 méhkas alakú gödröt, 6 árokszakaszt, 2 tűzhelyet és 1 földbe mélyített házat tártunk fel. Az objektumokat szegényes formaváltozatú, szarmata kori kerámia keltezte. Néhány gödörből pontosabban meg nem határozható korú, durva kivitelű népvándorlás kori kerámia-töredékek kerültek elő.

Munkatársak: Füzesi András és Kalli András régész-hallgatók (ELTE).

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

191. Hajdúnánás, Fürj-halom-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) Sza

2005. július 19-én az M3 autópálya építkezési munkálatainak ellenőrzése során, a Hajdúnánást Polgárral összekötő műút vonalától D-re, a lehumusztolt nyomvonal-szakaszon csontvázas sírok maradványaira bukkantunk (40/a lelőhely). A következő napokban 15–20 cm vastag földréteg eltávolítása után kiderült, hogy a megtalált két sír egy nagyobb kiterjedésű szarmata temető részét képezi. A temetkezések egy a környező felszínből 0,5–1 m-re kiemelkedő, 100–120 m átmérőjű dombocskán helyezkedtek el. A kis dombot a 197+640 és a 197+760 km-szelvények közé eső nyomvonalszakasz vágta keresztül. A temető É-i és D-i széléit sikerült lehatá-

rolni, a K-i – és feltehetőleg a Ny-i része is – a nyomvonalon túl folytatódik.

A július 20. és augusztus 11. között elvégzett leletmentésen sikerült feltárnunk a pályatest vonalába eső összes régészeti objektumot. A 4135 m² nagyságú felületen 37 szarmata kori temetkezés, egy hasonló korú kemence és egy gödör került elő. A D–É tájolású sírok közül 11-et körárok kerített. A körárkok átmérője általában 10–15 m között mozgott és a legtöbb esetben 90–120 cm relatív mélységű, rönk(?)koporsós sírokat öveztek. A temetkezések – 4 sekély, a temető széléin elhelyezkedő sír kivételével – ki voltak rabolva. Mind a rabolt, mind a rabolatlan sírok viszonylag jó megtartású csontokat tartalmaztak. A feldúlt sírok legtöbbször rablás célzatosan a koponya és a mellkas környéki testtájéokra irányult, így majdnem minden sírban maradt bolygatatlan testrész ill. melléklet. A legtöbb esetben a térdtől lefelé eső rész bizonyult érintetlennek.

A sírokban a nagy arányú bolygatás ellenére viszonylag gazdag leletanyag őrződött meg: római bronz- és ezüstérmék, nagdrág- vagy csizmaszárat díszítő borostyán- és üvegyöngyfüzérék, vaskések és vascsatok, ezüsből, bonzból és vashból készült fibulák, bronz és ezüst huzalkarikák, lábbelit díszítő, apró bronzpitykék, orsógombok és korongolt agyagedények. Egy felnőtt nő körárok nélküli, bolygatott sírjában a kupacokba összedobált csontok között egy granulációval díszített, arany foglalatba zárt vörös féldrágaköves csüngő; míg egy nagyméretű koporsós temetkezés bolygatatlan lábfejénél egy kerek ezüstműkör két darabja került elő.

A rabolatlan sírok általában egy-egy római bronzérmét, egyszerű bronzfibulát és kerámiaedényt tartalmaztak.

A temető az előkerült leletanyag alapján a Kr. u. 3–4. századra keltezhető.

Munkatársak: Füzesi András, Szenthe Gergely, Kalli András és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

SZABÓ GÁBOR – SEBŐK KATALIN

192. Hajdúnánás, Fürj-halom-járás

(Hajdú-Bihar megye) Sza, Ge, A

A 41/a lelőhely az épülő M3 autópálya nyomvonalán, a 198+100–198+320 km-szakaszon, a Polgárról Hajdúnánásra vezető út déli oldalán található. Az útkorrekció által érintett mintegy 21 100 m² felületen 209 objektumot tártunk fel, melyhez 250 stratigráfiai egységet rendeltünk. A területen öt korszak emlékéanyagát különítettük el.

A szelvény Ny-i oldalán egy Kr. u. 3–4. századi szarmata temető É-i szélé jelentkezett. A feltárt 14 sírből körárok nyomait három esetben figyelhettük meg, melyek átmérője mintegy 15 m volt. A körárkos sírok, valamint a közöttük lévő nagyobb sírgödörrel rendelkező temetkezések szinte teljesen ki voltak rabolva; bennük csupán egy-egy lábnál elhelyezett edényt, vaskés- vagy vascsattöredéket találtunk. Érintetlen volt viszont a